

Loïc Wacquant og Habitusteorien i praksis

Omtale af *Body and Soul – Notebooks of an Apprentice Boxer*

Kristian Delica

Cand. Scient. Adm. og Ph.d.-studerende, RUC

It is only from the moment that the habitus of the apprentice boxer is able to 'recognize' the stimuli and invitations of the gym that the apprenticeship truly sets in. Every gesture, every posture of the pugilist's body possesses an infinite number of specific properties that are minute and invisible to those who do not have the appropriate categories of perception and appreciation... (Wacquant 2004:117)

Introduktion

I en dansk sammenhæng er Loïc J. D. Wacquant mest kendt for sit samarbejde med Pierre Bourdieu om bogen *Refleksiv sociologi* (Bourdieu & Wacquant 1996) og for de andre sammenhænge, hvor han har interviewet Bourdieu, omtalt og/eller fortolket Bourdieus værk (se f.eks. Wacquant 1990, 1993, 1998a og 2002). Flere vil nok også kende hans bidrag til *The Weight of the World* (Wacquant 1999a og b). Væsentlig mindre fokus har der været på Wacquants egne interessante bidrag til sociologien, hvilket der kan være al mulig grund til at gøre noget ved. Dette fordi Wacquants efterhånden omfangsrige produktion bl.a. rummer ambitiøse, tværgående teorisynteser og et vægtigt bidrag til f.eks. by- og ulighedssociologien (Wacquant 2008). Derudover rummer Wacquants sociologi, hvilket er ét af motiverne bag nærværende artikel, også et forsøg på at videreføre arven efter læremesteren Bourdieu, og han arbejder gennem forfatterskabet med dennes feltanalytiske perspektiv og begrebsapparat i praksis.

Følgende artikel er en omtale af Wacquants første større arbejde publiceret på engelsk: *Body and Soul - Notebooks of an Apprentice Boxer* (herefter BS), der både er Wacquants ph.d.-afhandling fra Chicago og kulminationen på et mere end 3 år langt feltstudie i et boksetræningscenter i én af Chicagos ghettoer i slutningen af 1980'erne og starten af

1990'erne (Wacquant 2004, fransk udgave 2000). Bogen er, så vidt denne forfatter er orienteret, ikke før blevet omtalt eller anmeldt i en dansk sammenhæng. Det skal også bemærkes, at foreløbige pointer og konklusioner fra feltstudiet er afrapporteret og uddybet løbende (se f.eks. Wacquant 1995a og b, 1998b og 2001). Artiklen argumenterer for, at BS først og fremmest kan ses som et forsøg på at arbejde med Bourdieus habitusteori i praksis. Dette gør Wacquant ved at tage Bourdieu med på etnografisk inspireret feltarbejde for så senere hen at udarbejde centrale analyser af 'boksningens håndværk' (praksis) og hvad man kunne kalde 'feltet for boksning i den urbane ghetto i Chicago', med Bourdieus (habitus)teori som det mest markante af flere teoretiske referencepunkter.

Udkast til en sociologi *fra* kroppen

"When I was on campus, I thought, this is like death. Three minutes on campus was too much. I was going to the gym every day for three to five hours at a time" (Wacquant i Eakin 2003).

Ovenstående interviewuddrag indkapsler meget godt den stemning BS er skrevet i. Som læser mærker man tydeligt Wacquants engagement, ja nærmest forelskelse i sit studieobjekt, som bogen skrider frem. Wacquant siger det eksplicit i en note i forordet til den engelske udgave af BS: "PB [Pierre Bourdieu] was saying the other day that he's afraid that I'm 'letting myself be seduced by my object' but boy, if he only knew: I'm already way beyond seduction!" (BS:4, note3). Det fremgår endvidere sammesteds, at Wacquant seriøst tog sin akademiske karriere op til revision og overvejede at blive fuldtidsbokser(!), da han gradvist blev bidt af 'the sweet science' eller 'the manly art', som boksekunsten omtales gennem bogen. Uddragene fortæller også noget om, hvor meget Wacquant investerede sig selv i projektet, hvis mere specifikke teoretiske og empiriske mål netop også var at udvikle en 'carnal sociology', en sociologi ikke bare *om* kroppen, men *fra* kroppen. Dette mål hæftes på Bourdieus overvejelser over, at vi lærer med kroppen og at den sociale orden i et specifikt felt indskrives i kroppen (BS:58-60, Preface vii og mere generelt Bourdieu 1990a). I denne forstand er bogen og det feltarbejde, der danner fundamentet herfor netop et eksempel på, hvordan internaliseringen af de objektive, sociale strukturer, der strukturerer boksecentret som socialt rum og specielt oplæringen til at blive bokser, foregår og i praksis bliver til kropsliggjorte, mentale strukturer og kognitive skemaer. I en artikel, der er publiceret medens Wacquant arbejdede med BS, tydeliggør han ret præcist, hvad hans feltarbejde og praktisering af boksning som 'lærling' i træningscentret bidrager med til den voksende sociologi om kroppen: "... the newer sociology of the body has paid suprisingly little focused attention to the diverse ways in which specific social worlds invest, shape and deploy human bodies and to the concrete incorporating practices whereby their social structures are effectively embodied by agents who partake of them" (Wacquant 1995b:65). Det er netop denne kløft mellem, på den ene side, mere eller mindre skolastiske og begrebslogiske studier af kroppen og, på den anden side, den helt konkrete proces, hvor sociale strukturer kropsliggøres, Wacquant søger at overvinde ved at indskrive sig som 'bokseaspirant' og dermed opleve og reflektere over denne proces på egen krop.

Det er altså i høj grad Wacquants krop og sjæl, der er i og på spil gennem feltarbejdet, og på mange måder er denne proces, for mig at se, et eksempel på, hvordan habitusteorien

sættes på arbejde i en etnografisk orienteret forskningsmæssig praksis. Læst således bliver BS endvidere mere end (blot) et bidrag til en sociologi om sport, som fx Hartman Douglas fremhæver i en anmeldelse af bogen (Douglas 2005).¹ Wacquants oprindelige plan var, at han ville skrive en afhandling om de sorte ghettoer med udgangspunkt i Chicago, og det var et tilfælde, at han (som hvid europæer) lige havnede i The Woodlawn Boys Club som bokseraspirant – et træningscenter styret af den karismatiske cheftræner DeeDee Armour. En ven tog ham med og Wacquant så sig nødsaget til at melde sig ind i bokseklubben for evt. at kunne bruge dette sted som udgangspunkt for feltstudier i ghettoen. Ad denne vej bliver studiet af livet i et boksetræningscenter metodisk betragtet, både en prisme til forståelse af livet i ghettoen, men det bliver også arnestedet for og forudsætningerne for udkastet til en sociologi *fra* kroppen. Det er lige præcis hvad bogens første del omhandler, hvilket jeg går mere i dybden med nedenfor. Først et blik på bogens samlede komposition.

Bogens komposition – et studie i formidling af sociologi

Hvis man ser bort fra det (glimrende) forord Wacquant har udarbejdet til den engelske udgave af BS samt prologen til selve bogen, er den inddelt i tre separate afsnit, der hver især har deres særlige funktion. Desuden er bogen, hvilket i øvrigt også adskiller den fra mange andre sociologiske udgivelser, rigt illustreret med fotos, hovedsagligt inde fra Woodlawn Boys Club, men der er også et par ganske illustrative og rammesættende fotos af selve Woodlawn – det nedslidte, ghettoområde træningscentret er placeret i. Jeg vil i det følgende ganske kort skitsere indholdet i de tre afsnit for dernæst at gå noget mere i dybden med det første – og vægtigste – afsnit.

Det første afsnit, *The Street and the Ring*, situerer boksecentret i ghettoen og analyserer relationerne mellem træningscentret og ghettoen. Endvidere udvikles de teoretiske redskaber til forståelse af boksningsen som et kropsligt håndværk ('a bodily craft'). Det andet afsnit, *Fight Night at Studio 104*, er en minutøs kortlægning af en dag i centret, hvor forberedelserne til og gennemførelsen af et boksestævne i et af Chicagos arbejderkvarterer er det altoverskyggende tema. Her etableres, via intensivt brug af interview og observationer, en etnografisk fortælling med vægt på feltstudiets mere empiriske 'fund', der alle er med til at synliggøre strukturer og praksisformer i 'feltet for boksnings' ('the pugilistic field'), som Wacquant var en, som han selv siger, 'observerende deltager' i gennem feltstudiet. Det tredje, og forholdsvis korte afsnit, "*Busy*" *Louie at the Golden Gloves*, er hvad Wacquant selv betegner som en 'sociologisk novella', altså en form for sociologisk novelle. I denne sammenhæng er der tale om Wacquants ('Louie') egen beretning om oplevelsen af at deltage i og forberede sig til en af Chicagos mest prestigefyldte amatørbokseturneringer 'The Chicago Golden Gloves'. Her sammensvejses litterære virkemidler, etnografiske teknikker og sociologiske refleksioner. Dette afstedkommer fængende passager – passager der også virkningsfuldt synliggør Wacquants pointe med udviklingen af en sociologi fra kroppen:

""Move yo' head, damn it! That's not a bag you got in front of you, Louie, tha's a man!" DeeDee's voice thunders. 'How many times do I gotta tell ya that ya got to think?

¹ BS kan sagtens ses i forlængelse af Bourdieu (1990b) 'program for en sociologi om sport' og der er da også eksplicite referencer hertil (se f.eks. s. 16 og s. 104 om hvordan bokserne i centret i praksis og til tider ubevidst lærer af hinanden). Bogens sigte er dog væsentligt bredere end blot en analyse af boksningsen som sport.

Think! You box with your mind'. And yet, everyone knows intimately, from having suffered it in his own flesh, that you hardly have time to step back and reflect in the ring, where everything takes place based on reflex, in fractions of a second. The head is in the body and the body is in the head" (BS:238).

På denne facon afrundes bogen altså med en anskueliggørelse af, hvordan en sociologi fra kroppen kunne udformes og formidles i praksis, og dette binder således en sløjfe på de mere teoretisk prægede refleksioner i bogens første del, som jeg i det følgende vil gå lidt mere i dybden med.

The Street and the Ring

Afsnittet The Street and the Ring (s.13-149) er, som jeg allerede kort har været inde på, det vægtigste af bogens tre centrale afsnit. Dette afsnit er både en situering af træningscentret i den urbane ghetto i Chicago og en sociologisk analyse af centrets funktionsrationale. Men det er måske i endnu højere grad en synliggørelse af, hvordan Wacquant som bokselærling gradvist, gennem kontinuerlig træning og derved inkorporering af de mentale og fysiske dispositioner, der kræves for at blive bokser, skaber sig en 'boksehabitus' ('a pugilistic habitus').

Wacquant slår, med tydelig inspiration fra Bourdieu, fast: "One cannot understand the relatively closed world of boxing outside of the human and ecological context in which it is anchored and the social possibles of which this context is the bearer. Indeed it is in its double relation of symbiosis and opposition to the neighborhood and to the grim realities of the ghetto that the gym defines itself" (BS:17).

Det er i den forholdsvis korte analyse af dette relationelle forhold mellem centret og ghettoen, at centrets sociale funktion træder frem. Herigennem bliver det bl.a. tydeligt, at centret ikke blot er en potentiel vej ud af ghettoen for de bedste bokserere, men også, at centret er med til at holde en større gruppe unge væk fra gaden og lære dem en form for mådehold, der kræves hvis man vil blive en bedre bokser (fra den rette ernæring til den store disciplin det kræver at omgås og lære af de mange andre bokserere). Wacquant kalder det en 'beskyttet socialitet', hvor man netop (for en stund) kan undslippe gadens uhyrligheder (BS:26). Livet udenfor centret er barskt. Få empiriske eksempler understreger dette:

- mellem 1950 og 1980 faldt antallet af områdets beboere fra 81 000 til 36 000 og i samme ombæring steg antallet af sorte fra at udgøre 38 % af befolkning til nu at være oppe på 96 %
- den stigende migration af afroamerikanere betød først at de hvide og dernæst den sorte middelklasse flyttede
- mindre end 8 % af den voksne befolkning har en højere uddannelse
- 61 % af husholdningerne var helt eller delvist afhængig af offentlig hjælp (se især BS:18-26)

Det er med andre ord i denne kontekst, aktiviteterne i centret skal ses. Efter disse rammesættende betragtninger går Wacquant meget mere i dybden med centrets aktiviteter og ikke mindst med de mange forskellige praksisformer, der alle udgør elementer i oplæringen som bokser. Sagt på en anden måde og med en parafrasering af Wacquant, er det analytiske blik,

her og i stigende omfang gennem afsnittet, på de 'centrale principper, der organiserer de komplekse aktiviteter, der udgør boksningens specifikke praksisformer' (BS:15). Vi bliver her klogere på, at træningscentret fungerer som en (afsondret) ø af stabilitet, som et tilflugtssted, der har sine egne regler og love. Flere af medlemmerne er fløjtende ligeglade med verden på den anden side af væggene og kampen om præsidentembedet i slutningen af 1980'erne (mellem George Bush senior og Michael Dukakis) nævnes f.eks. ikke med ét ord. Centret er endvidere et rum, hvor medlemmernes status 'på den anden side' ikke betyder noget som helst. Der er simpelthen en udtalt kode, der siger, at man ikke tager hverken sin (manglende) status eller problemer med til træningen (BS:37). Dette betyder dog langt fra, at centret er et magtfrit eller hierarkiløst socialt rum – der er naturligvis en (mere eller mindre udtalt) social orden med trænerne i toppen, fulgt af de bedste og/eller mest anciennitets-tunge bokkere og så ellers ned til de mindre dygtige hobbybokkere, der kommer for at holde formen ved lige.

En interessant pointe er, at det ikke er fra de laveste sociale lag i ghettoen, at nye bokkere rekrutteres, men nærmere fra de dele af arbejderklassen, der kæmper med at fastholde en tålelig tilværelse – via dette rekrutteringsmønster tenderer centret i praksis til, at ekskludere de i forvejen mest ekskluderede. Wacquants forklaring herpå er egentlig både overraskende og simpel: "... to become a boxer requires a regularity of life, a sense of discipline, a physical and mental ascetism that cannot take root in social and economic conditions marked by chronic instability and temporal disorganization" (BS:44). Kort sagt: Med hensyn til uddannelsesniveau, tilknytning til arbejdsmarkedet og økonomisk status er professionelle bokkere (i alle fald i Chicago området) generelt højere placeret end den gennemsnitlige ghettobeboer. Man skal dog ikke gøre sig nogen illusioner om, at oplæring til at blive (professionel) bokser, er hovedvejen ud af ghettoen: "The vast majority of amateur boxers never 'turn pro', so that those who do constitute a highly (self-)selected group. Here again, the transition from one category to the other has a better chance of being succesful if the fighter rely on a family environment and social background endowed with a minimum of stability" (BS:52-53). De objektive chancer for, via boksningen, at stige på den sociale rangstige, er med andre ord minimale. Med en formulering hentet hos Bourdieu (1996:217-218) kan man sige, at det faktum, at der rekrutteres fra et særligt segment i ghettoen, også viser nogle af de 'interne hierarkiseringer' og principper for adskillelse i feltet for boksning i Chicago. Andre hierarkiseringer centrerer sig om køn – der er *ingen* kvinder, der er medlemmer i centret – og mellem amatører og professionelle. Kort sagt handler amatørboksning om at score point på modstanderen og kampene stoppes, hvis man tilnærmelsesvist skader hinanden. Professionel boksning (uden hjelm) drejer sig modsat om at skade modstanderen så meget som muligt og i yderste konsekvens stoppe ham før tid.

Som afsnittet skrider frem nærmer vi os boksningens og træningens sociale logik. Wacquant selv (og ikke mindst hans krop) bliver et mere og mere tydelige referencepunkt og det bliver klart, at mange centrale betragtninger om denne sociale logik ikke på så overbevisende facon kunne være fremanalyseret, hvis ikke Wacquant netop selv havde gennemgået en læretid i The Woodlawn Boys Club. Dette gør sig i særligt grad gældende for analyserne af 'sparringens sociale logik' som jeg vil runde dette afsnit af med. Sparringen, altså det at gå et par træningsomgange i ringen med en udvalgt partner, er både klimakset på ugers monoton træning og målestokken, hvormed effekten heraf måles. Det er belønnin-

gen på den kontinuerlige og konstante træning – skyggeboksning, arbejdet på boksebolden og de lange, daglige løbeture ('roadwork' som bokserne kalder det). Wacquant bruger så forholdsvis meget plads på sparringen (BS:78ff), da det er en mellemting mellem træning og egentlig kamp. Derved giver det anledning til at se nærmere på de tilsyneladende modstridende forhold, der er så markante for boksningens praksisformer: Mikset mellem rationalitet og instinkt, mellem følelser og kalkule og mellem individets løsslupenhed (abandon) og den kollektive kontrol gruppens medlemmer udøver herover. Det gælder dermed om at finde en ligevægt, således at de to bokserere, der sparrer med hinanden, begge og uanset niveau, får noget ud af seancen. Det er træneren (her DeeDee), der overvåger den 'kontrollerede vold', der findes indlejret i de forskellige sparringssessioner – den gensidigt accepterede voldsudøvelse. Hvis niveauet herfor ændres, eller hvis træneren er uopmærksom, er der risiko for, at hele pointen med sparringen går tabt. Man skal som bokser med andre ord lære at dosere sig selv, at være påpasselig med anvendelsen af ens kropslige kapital (hvilket især gør sig gældende for professionelle bokserere). Analysen af sparringens sociale logik, er central for én af bogens hovedpointer, om hvad det kræver at blive bokser. Wacquant siger herom opsamlende på analysen, hvilket jeg vil lade stå som dette afsnits udgangsreplik:

"To learn how to box is to imperceptibly modify one's bodily schema, one's relation to one's body and to the uses one usually puts it to, so as to internalize a set of dispositions that are inseparably mental and physical [...]. The mutual imbrication of corporeal dispositions and mental dispositions reaches such a degree that even willpower, morale, determination, concentration, and the control of one's emotions change into so many reflexes inscribed within the organism" (BS:95).

Kritiske bemærkninger

Selv om BS både er et overordentligt vellykket, gennemført og formidlet feltarbejde og et sjældent eksempel på kreativ sociologi, er det dog på sin plads med et par kritiske bemærkninger. For det første og vigtigst savner jeg, at Wacquant mere gennemgående ser livet i boksecentret i relation til livet i ghettoen og ikke mindst til de mere overordnede historiske, politiske og økonomiske strukturer, der i et feltanalytisk perspektiv vil have ganske stor betydning for aktiviteterne i det mere lokale 'felt for boksning i Chicago'. Som nævnt ovenfor, er der indledningsvist (s. 18-26) en nyttig, rammesættende præcisering af de mere overordnede historiske og økonomiske strukturer, der ganske skarpt netop synliggør forudsætningerne (og behovet) for boksecentrets pædagogiske funktionsrationale. Denne mere strukturelle ramme følges der dog ikke op på gennem resten af bogen, der især forholder sig til aktiviteter internt i boksecentret. Det er en skam, da Wacquant med et så intensivt og længerevarende feltstudie i ryggen netop har haft forudsætningerne for at kunne fastholde et mere relationelt perspektiv på den sociale betydning af den førte social- eller boligpolitik i Chicago gennem de 3-4 år, han var en del af The Woodlawn Boys Club. Dette aspekt rejser for det andet et mere generelt spørgsmål angående Wacquants brug af Bourdieus feltbegreb. Dette forstået på den måde, at Wacquant aldrig rigtig præciserer dette begreb eller konkretiserer anvendelsen af det. Som jeg har været inde på flere gange i det ovenstående, arbejder Wacquant med begrebet om 'the pugilistic field' (se f.eks. BS:54), men det bliver aldrig helt klart for mig, hvad han mener med begrebet – det anvendes mest

som et redskab til og et perspektiv på at forstå, hvordan en boksehabitus skabes på et subjektivt plan (f.eks. BS:98). Derfor bliver det aldrig rigtig det redskab, der kunne hjælpe Wacquant til at få greb om de sociale og historiske forudsætninger for de praksisformer, der kendetegner aktiviteterne i boksecentret og derigennem netop bidrage med det relationelle perspektiv jeg har efterlyst.

For det tredje tenderer Wacquants beskrivelse af boksekunsten og hele boksningsens univers mod en forherligelse eller idyllisering af selv samme, da der f.eks. ikke i særlig grad gøres opmærksom på de negative konsekvenser af gentagne slag mod hovedregionen, der ellers er et veldokumenteret fænomen.² Dette springer måske i særlig grad i øjnene, når man, som jeg, gennem et specialeforløb har beskæftiget sig med behandling, rådgivning og rehabilitering af klienter med erhvervet hjerneskade (se Delica 2007a og på kort form 2007b). Det er påfaldende, at Wacquant ret ensidigt forholder sig til de afledte, positive konsekvenser af det at blive en del af det sociale fællesskab boksecentret repræsenterer som kontrast til det hårde og ubarmhjertige liv den omkringliggende ghetto tilbyder (se hertil særligt afsnittet 'The Boys Who Beat the Street', s. 41-57). Wacquant er godt nok ganske kortfattet inde på, at nogle bokkere bliver 'punch-drunk' (dementia pugilistica) som resultat de mange slag hovedet skal absorbere gennem den kontinuerlige træning (BS:79), men ellers er han, i relation hertil, mere optaget af, at bokkere er nødt til at hæve deres smertetærskel for at overleve som bokkere (BS:94), og at de må affinde sig med diverse former for skader provokeret af den hårde træning – hvilket han i øvrigt oplever på egen krop (BS:144-145). Bl.a. derfor får fremstillingen sine steder et lige vel idylliserende præg.

Afrunding: Habitus i praksis

Bourdieu udviklede som bekendt habitusbegrebet til at forklare praksisformernes logik (Bourdieu & Wacquant 1996:116) og for at distancere sig både fra diverse teorier om rationelle agenter og såkaldt bevidsthedsteoretiske handlingsteorier (Bourdieu 1997:180-181, Prieur 2005:8-9, Pinto 1999:100 og Mathiesen 2005:16). Habitus kan ses som det system af dispositioner, der strukturerer menneskets orientering i en social verden. Dermed forstås habitus som individets særlige perceptionsmatricer. Mere uddybende vil dette sige en kropsliggjort forståelse for ageren, "... denne handlingernes og adfærdens generative grammatik...", som Bourdieu siger med reference til Noam Chomsky (Bourdieu 2002:165). Annick Prieur påpeger, at når Bourdieu overhovedet indfører begrebet habitus, er det for at vise "hvordan man i kraft af en dyb og kropslig socialisering disponeres for at handle på bestemte måder, som ikke er så fast strukturerede, at det kan kaldes rituel handlen, men som heller ikke er så frit vælgende og bevidste, at det kan kaldes kalkulerende, målrettet handlen" (Prieur 2005:12). Det er denne 'kropslige socialisering' Wacquant gennemgår

² Se f.eks. overlæge Dr.Med. Tom Skyhøj Olsens kronik i Berlingske Tidende (Olsen 2007), hvorfra det fastslås: "Svenske forskere har netop vist, at amatørbokkere, der rammes i hovedet mere end 15 gange pr. kamp (og det er ganske almindeligt) har tydelige tegn på ødelæggelse af hjerneceller, når man undersøger dem efter en kamp". Endvidere fremgår det her, at op mod 1/5 af alle bokkere rammes af bokserdemens (pugilistica dementia). Hoffman og Fine kritiserer også Wacquant for at romantisere bokseverdenen. Her går kritikken dog ikke så meget på, at Wacquant overser de mere biologiske/neurologiske konsekvenser af boksningsen, men mere på, at Wacquant ikke formår at gennemskue boksernes machoprægede pral og røverhistorier om egne bedrifter (Hoffman & Fine 2005:155).

gradvist gennem det tre år lange feltstudie og BS bliver dermed, i min læsning, et vidnesbyrd om, hvordan Wacquant kropsliggør feltets egen historie og langsomt internaliserer forskellige praksisformer som bokser – de i feltet anerkendte måder, der forventes man agerer på, både i og udenfor ringen. Dette kan ses som en praktisk tydeliggørelse af Bourdieus mere teoretiske pointe om, at habitus er konstitueret i praksis og altid er orienteret hen imod praktiske funktioner (Bourdieu 1990a:52 & 56).

På baggrund af sammensmeltningen af forskellige metodiske teknikker, centrale etnografiske og sociologiske indsigter og den elegante formidling af til tider komplekse teoretiske såvel som empiriske pointer, mener jeg, at BS ikke blot er læseværdig, men også at den har potentiale til at blive en nyklassiker indenfor etnografi, antropologi og ikke mindst sociologi. Det skal med andre ord blive interessant at se, hvad den bebudede opfølger til BS – *The Passion of the Pugilist* – vil bringe med sig.

Referencer

- Bourdieu, Pierre (1990a): *The Logic of Practice*. Polity Press, Cambridge.
- Bourdieu, Pierre (1990b): Programme for a Sociology of Sport. Fra *In Other Words - Essays Towards a Reflexive Sociology*. Polity Press, Cambridge.
- Bourdieu, Pierre (1996): *The Rules of art. Genesis and Structure of the Literary Field*. Polity Press, Cambridge.
- Bourdieu, Pierre (1997): *Af praktiske grunde. Omkring teorien om menneskelig handlen*. Hans Reitzels forlag, København.
- Bourdieu, Pierre (2002): Habitus. I Panofsky, Erwin og Bourdieu, Pierre: *Gotik, arkitektur, skolastik, habitus*. Gyldendals Bogklubber.
- Bourdieu, Pierre & Wacquant, Loïc J. D.(1996): *Refleksiv sociologi- mål og midler*. Hans Reitzels forlag, København.
- Delica, Kristian (2007a): *Det her er ikke standarder – en konstruktion af feltet for arbejde med senhjerneskedede i Danmark*. Specialeafhandling, Institut for Samfund og Globalisering, RUC.
- Delica, Kristian (2007b): *Det her er ikke standarder – en specialeafhandling om feltet for arbejde med senhjerneskedede i Danmark. Og i hvilken retning kommunerne bevæger sig i forhold til rehabilitering af mennesker med hjerneskade. Fokus, Videnscenter for Hjerneskedes tidsskrift*.
- Douglas, Hartman (2005): Book review: Body and Soul. Notebooks of and Apprentice Boxer. *Social Forces*. September 2005.
- Eakin, Emily (2003): A Professor Who Refuses To Pull His Punches. *New York Times*, 8. november 2003.
- Hoffman, Steve G. & Fine, Gary Allan (2005): The Scholar's Body: Mixing it Up with Loïc Wacquant. *Qualitative Sociology*, vol. 28, no.2.
- Mathiesen, Anders (2005): Velfærdsprofessionernes arbejde i det liberaliserede samfund, i Tine Rask Eriksen og Anne Mette Jørgensen, *Professionsidentitet i forandring*. Akademisk Forlag, København.

- Pinto, Louis (1999): Theory in Practice. I Shusterman, Richard (ed.): *Bourdieu. A Critical Reader*. Blackwell Publishers.
- Prieur, Annick (2005): Forord. I Bourdieu, Pierre: *Udkast til en praksisteori*, Hans Reitzels Forlag, København.
- Skyhøj Olsen, Tom: Forbyd boksning. Kronik i Berlingske Tidende 2.11.2007.
- Wacquant, Loïc (1990): Sociology as Socioanalysis: Tales of Homo Academicus. *Sociological Forum*, vol. 5, no. 4.
- Wacquant, Loïc (1993): From Ruling Class to Field of Power: An Interview with Pierre Bourdieu on La Noblesse d'Etat. *Theory, Culture and Society*. Vol. 10.
- Wacquant, Loïc (1995a): The Pugilistic Point of View: How Boxers Think and Feel about Their Trade. *Theory and Society*. Vol 24. no 4. August.
- Wacquant, Loïc (1995b): Pugs at Work: Bodily Capital and Bodily Labour Among Professional Boxers. *Body and Society*, vol 1. No.1
- Wacquant, Loïc (1998a): Pierre Bourdieu. I Stones, Rob (ed.): *Key Sociological Thinkers*. Macmillian.
- Wacquant, Loïc (1998b): The Prizefighter's Three Bodies. *Ethnos* vol. 63:3.
- Wacquant, Loïc (1999a): America as a Social Dystopia. The Politics of Urban Disintegration, or the French Uses of the 'American Model'. I Bourdieu et al. (1999): *The Weight of the World – Social suffering in Contemporary Society*. Polity Press, Cambridge.
- Wacquant, Loïc (1999b): Inside 'The Zone'. The Social Art of the Hustler in the American Ghetto. I Bourdieu et al. (1999): *The Weight of the World – Social suffering in Contemporary Society*. Polity Press, Cambridge.
- Wacquant, Loïc (2001): Whores, Slaves and Stallions. *Body and Society*. Vol 7 (2-3).
- Wacquant, Loïc (2002): Talking Bourdieu into the field. *Berkeley Journal of Sociology*. Vol 46.
- Wacquant, Loïc (2004): *Body and Soul – notebooks of an apprentice boxer*. Oxford University Press.
- Wacquant, Loïc (2008): *Urban Outcasts. A Comparative Sociology of Advanced Marginality*. Polity Press.